

ΤΟ ΘΕΜΑ του Θεατρικού μας Συνεδρίου, η Πολιτιστική Ταυτότητα, παραπέμπει σ' ένα ζωτικής σημασίας πρόβλημα της εποχής μας. Κι είναι το πρόβλημα αυτό, αναμφίβολα, ακόμη πιο οξύ στο δικό μας χώρο, όπου εκτός όλων των άλλων, αισθανόμαστε έντονα την απουσία από την πνευματική ζωή της σοβαρής έρευνας και της αναζήτησης, του σε βάθος διαλόγου και της διακίνησης ιδεών, του υπεύθυνου προβληματισμού. Στοιχείων δηλαδή

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ

Το γλωσσικό μας ιδίωμα και η κριτική στο θέατρο

Του κ. Πανίκου Παιονίδη, Προέδρου του Δ.Σ. του ΘΟΚ

απαραίτητων για οποιοδήποτε μέτωπο αντίστασης με αξιώσεις. Γίνονται φυσικά αρκετά πράγματα στον πνευματικό στίβο,

χρειάζεται όμως να συμπληρωθούν και με δραστηριότητες, όπως η σημερινή, που κεντρίζουν τη σκέψη, την έρευνα και

το διάλογο.

Σχηματικά μιλώντας οι διαδικασίες ρύπανσης που συντελούνται στον πολιτιστικό χώρο

θα μπορούσαν να παραλληλιστούν μ' εκείνες που συντελούνται στο φυσικό περιβάλλον, στην οικολογία, όπου η καταστροφή έφτασε σε τέτοιο οριακό σημείο, που η ίδια η φύση εκπέμπει συνεχώς αγωνιώδες σήμα άμεσου κινδύνου. Η εντόπιση των φοβερών κινδύνων που απειλούν την πολιτιστική μας ταυτότητα είναι ένας πρώτος στόχος αυτού του Συνεδρίου. Κι οι εκτιμήσεις εδώ είναι αναμφισβήτητες ομόφωνες και

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 6

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΣΕΛ. 1

πειστικές. Ένας δεύτερος στόχος είναι η επισήμανση των στοιχείων εκείνων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, που πρέπει να ενεργοποιηθούν για να λειτουργήσουν σαν αντισώματα στον οργανισμό της κοινωνίας. Είναι σαφές ότι η συνεχής φροντίδα και έγνοια για τον εμπλουτισμό του πνευματικού μας μετώπου, για την ποιότητα του και τη ζωτικότητα του, πρέπει να γίνει υπόθεση όλων και των δημιουργών αλλά και των πολιτιστικών φορέων.

Το θέατρο εδώ, σαν η τέχνη όπου συναντώνται σ' ένα σύνολο όλες σχεδόν οι άλλες τέχνες, προσλαμβάνει αυτόματα, το ρόλο ενός άξονα. Προσωπικά θάθελα να θέσω για συζήτηση δύο σημεία, που πιστεύω, ότι αξίζει να μας προβληματίσουν. Το πρώτο έχει σχέση με την **κυπριακή θεατρική συγγραφή** και πιο συγκεκριμένα με τη γλώσσα στην οποία γράφεται. Έχω την άποψη ότι οι συγγραφείς μας που φιλοδοξούν να μπουν στο θέατρο, στέκουν σε πολλές περιπτώσεις διστακτικοί μπροστά στη γλώσσα με την οποία προτίθενται να δώσουν σάρκα και οστά στους χαρακτήρες τους. Η πανελλήνια δημοτική σε πολλές περιπτώσεις, και δεν αναφέρομαι μόνο στα σκετς και στα κείμενα των επιθεωρήσεων, δεν φαίνεται να μπορεί να εκφράσει πλήρως και πειστικά τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς των χαρακτήρων ενός θεατρικού έργου, όπου κινούνται με τα βιώματα τους Κύπριοι.

Να χρησιμοποιήσει λοιπόν ο συγγραφέας τη διάλεκτο, που κυλά μέσα στο αίμα του; Διατάζει γιατί το ξέρει ότι θ' αντιμετωπίσει κατά πάσα πιθανότητα τη δυσπιστία πούναι πλατιά διαδεδομένη, και που στηρίζεται στην άποψη ότι το γλωσσικό μας ιδίωμα εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο την ηθογραφία.

Στο θέμα αυτό πιστεύω πρέπει να στρέψουμε χωρίς προκαταλήψεις τους προβολείς της σοβαρής μελέτης, όχι για να βγουν συνταγές και κανόνες, αλλά για να βοηθήσουμε (αν είναι δυνατό και σε θεατρικό εργαστήριο ακόμα όπου θα κληθούν να συμμετάσχουν και σκηνοθέτες και ηθοποιοί) τους συγγραφείς να ντύσουν το έργο τους με τη γλώσσα εκείνη που τους εκφράζει πληρέστερα.

Περιορίζει η διάλεκτος τη σκέψη, σχηματοποιεί τους χαρακτήρες, τοποθετεί σε αυστηρά πλαίσια τη δράση; Αυτά είναι ζητήματα που αφορούν αποκλειστικά και μόνο το συγγραφέα, που πάνω απ' όλα πρέπει να δει τι εξυπηρετεί τη σύλληψη του. Η ιστορία της τέχνης διδάσκει, ότι το πρώτο που κρίνεται σ' ένα έργο τέχνης, είναι η αυθεντικότητα κι η δύναμη των βιωμάτων, που αναβλύζουν απ' αυτό.

Και ο χώρος μας είναι οπωσδήποτε ένα ολοζώντανο κύτταρο με την ιστορία του, το παρόν του, το μέλλον του, έστω κι αν πολιτισμικά, η κουλτούρα που παράγουμε είναι κομμάτι της γενικότερης ελληνικής κουλτούρας που την εμπλουτίζουμε με τον τρόπο μας και μέσα από τις ιδιομορφίες της ανάπτυξης μας και μας εμπλουτίζει και κινεί με τα γενικότερα της επιτεύγματα.

Γλώσσα και κριτική στο θέατρο

Εγώ από της πλευράς μου για να διατυπώσω κάποια θέση λέω ΝΑΙ στο γλωσσικό μας ιδίωμα σε σχέση κυρίως με το θέατρο, όπου στη σκηνή κινούνται κι αναπνέουν ζωντανοί άνθρωποι κι όχι μαριονέτες υπό τον όρο φυσικά (και το τονίζω αυτό), ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται δεν είναι φτιαχτή, δεν είναι τραβηγμένη από τα μαλλιά, δεν έρχεται απ' έξω αλλά ξεπηδά μέσα από τους χαρακτήρες. Τις απόψεις μου αυτές τις ενισχύει και η πείρα που έρχεται από την επιτυχία που είχαν θεατρικά έργα Κυπρίων συγγραφέων γραμμένα στο γλωσσικό ιδίωμα, όπως επίσης και μεταφράσεις στη διάλεκτο κωμωδιών του Αριστοφάνη από τον Κώστα Μόντη που αναπτύσσει μάλιστα και τη θέση ότι «το κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα έχει να δώσει ιδιότυπους πολύτιμους χυμούς στον κορμό της πανελληνίας γλώσσας! Πολύ ενδιαφέρουσες επίσης απόψεις πάνω στ' όλο θέμα μπορεί να βρει κανείς στη μελέτη του Κ. Γιαγκουλλή «Η Κυπριακή διάλεκτος στη λογοτεχνία». Όλα αυτά, φυσικά, δεν υποδηλώνουν υποτίμηση της πανελληνίας δημοτικής, που πρέπει να καλλιεργείται συνεχώς, όχι μόνο στα σχολεία, αλλά και ευρύτερα στο δημόσιο βίο, ενώ ταυτόχρονα θα στήνεται μέτωπο στα ξενόφερτα στοιχεία που εισβάλλουν στη γλώσσα μας και στη συμπεριφορά μας.

Ένα δεύτερο σημείο που θέλω να θέσω μπροστά στο συνέδριο και που έχει άμεση σχέση μ' αυτό που λέμε περιφρούρηση της πολιτιστικής μας ταυτότητας είναι η **ανάγκη ανάπτυξης της κριτικής σκέψης**, η ανάγκη καλλιέργειας και κεντρίσματος της κριτικής σκέψης. Πρέπει να πούμε ότι στο χώρο αυτό υπάρχουν μεγάλα κενά που έχουν σαν αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη εισροή ξένων σωματιών στον κορμό της κουλτούρας μας, την ισοπέδωση των προϊόντων και των υποπροϊόντων της κουλτούρας, την απουσία εκείνων των χεριών που θα μπορούσαν ν' ανασύρουν το δυνατό και το άξιο στην τέχνη που δημιουργείται, και να του δώσουν την ώθηση να προχωρήσει και τους ορίζοντες να ξεδιπλωθεί. Ο κριτικός δεν είναι ούτε διαφημιστής ούτε, όπως έλεγε ο Χάινες, θυρωρός με τη λιβρέα που επιτρέπει ή απαγορεύει την είσοδο των εκλεκτών στη μεγάλη αίθουσα της δεξιώσης, χωρίς όμως ο ίδιος να δικαιούται να περάσει το κατώφλι της. Ο κριτικός, όταν είναι κατάλληλα εξοπλισμένος και στο ρόλο του, είναι ο ίδιος ένας δημιουργός που συνδιαλέγεται και με το δημιουργό και με τον αναγνώστη όντας ο ίδιος ο πιο έμπειρος αναγνώστης. Κι αυτή η πραγματικότητα πρέπει να αναγνωριστεί και να προβληθεί προς όλες τις κατευθύνσεις.

Μιλώντας λοιπόν για την προώθηση της πολιτιστικής μας ταυτότητας δεν μπορούμε να μη θέσουμε σ' ένα πρώτο πλάνο προτεραιοτήτων την ανάγκη να βρει στην πνευματική μας ζωή τη θέση που της αρμόζει η **Κριτική Σκέψη**. Πιστεύω ότι το δυναμικό σ' αυτή την αποστολή υπάρχει, ιδιαίτερα ανάμεσα στη νέα γενιά των πνευματικών μας ανθρώπων, κι εκείνο που χρειάζεται είναι η ενθάρρυνση του να στρατευθεί και να δημιουργήσει, τολμώντας να λέει τα πράγματα με τ' όνομα τους. Και οι πολιτιστικοί φορείς και τα πνευματικά σωματεία πρέπει να καλλιεργήσουν το είδος, να δώσουν χωρίς δισταγμό την ευκαιρία σε νέους με ταλέντο να διατυπώσουν τη σκέψη τους όσο ριζοσπαστική και νάναι. Και τα λογοτεχνικά περιοδικά και τα καθημερινά έντυπα και το ΡΙΚ πρέπει να το θέσουν σαν θέμα προτεραιότητας να επιστρατεύσουν και να εκπαιδεύσουν κριτικούς για τις στήλες και τα προγράμματα τους. Είναι πάντως παράξενο ότι παρά την πληθώρα Σωματείων που διαθέτουμε, απουσιάζει ένα Σωματείο Κριτικών Τέχνης.

Σ' ένα πρόσφατο Διεθνές Συνέδριο Κριτικών στη Νορβηγία καταγγέλλθηκε, ότι υπάρχει μια τάση υποβάθμισης της κριτικής σκέψης από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας κι ότι πρέπει να υπάρξει αντίδραση από τους Καλλιτεχνικούς Φορείς, γιατί η ζημιά θ' απλώσει γενικά πάνω στην ποιότητα της δημιουργίας. Κι ακόμη χειρότερα θα τεθεί εκ ποδών ένας από τους θώρακες που προστατεύουν την κουλτούρα, δίνοντας της ένα σημείο αναφοράς και μια δικλείδα ασφαλείας. Αυτό το πρόβλημα είναι αντιλαμβανόμενο ιδιαίτερα οξύ εδώ σ' εμάς και θάταν ευχής έργο αν ξεκινήσουν με σύντομες προσπάθειες κάποιες πρωτοβουλίες και προς αυτή την κατεύθυνση.

Και το θέμα της Κριτικής όπως και το άλλο του γλωσσικού ιδιώματος, θα μπορούσαν οπωσδήποτε να συζητηθούν σαν ξεχωριστά θέματα. Για να καταλήξω, βλέπω το ρόλο των Φορέων που οργανώνουν το Θεατρικό Συνέδριο να επεκτείνεται και σε εξειδικευμένα θέματα της πνευματικής και πολιτιστικής μας ζωής. Το διάλογο πάντως που ανοίξαμε γύρω από το πελώριο θέμα της Πολιτιστικής Ταυτότητας να το διατηρήσουμε ζεστό και να τον εμπλουτίσουμε συνέχεια με νέες φωνές και προτάσεις.

ΠΑΝΙΚΟΣ ΠΑΙΟΝΙΔΗΣ
Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου (ΘΟΚ)

(Ομιλία στο Θεατρικό Συμπόσιο που οργανώθηκε στη Λευκωσία στις 12.11.89).

Φηγευδερου

14/12/89

Σ